

การพัฒนาคนในระบบการจัดการศึกษาไทย

HUMAN DEVELOPMENT OF EDUCATION MANAGEMENT SYSTEM IN THAILAND

อำนวย ทองโปร่ง¹

บทคัดย่อ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาคนในระบบการจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์ทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นทุนมนุษย์ ที่มีสติปัญญา มีความรู้ เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความสุข ให้สมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ผ่านการจัดการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ โดยให้เกิดการเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอย่างมีความสุข พอเพียง และแบ่งปันโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคมและประเทศชาติเป็นสำคัญ รัฐบาลต้องกำหนดวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของการจัดการศึกษาไทยให้ชัดเจน มีขอบเขตแน่นอน ต้องกำหนดคุณลักษณะเด็กไทยที่พึงมี อันเป็นเป้าหมายการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพทางสติปัญญาตามศักยภาพของตน มีทักษะการปฏิบัติงานตรงกับตลาดแรงงาน มีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมใช้ชีวิตที่มีคุณค่าเหมาะสมกับตนเอง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ กล้าเผชิญกับปัญหา มีเสรีภาพต่อการคิดและการกระทำที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น มองโลกในแง่ดี มีมิตรต่อผู้อื่นด้วยจิตใจที่ดีงาม จึงเป็นการปฏิรูปการศึกษาที่พัฒนาคนที่เป็นกำลังคนที่สำคัญของประเทศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ : การพัฒนาคน; ระบบการจัดการศึกษา

¹ ภาควิชาบริหารการศึกษาและอุดมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Abstract

Education is an important factor of human learning. Therefore, the human development of education management system is the necessary manhood creation for being human capitals which are intelligence, knowledge, good person with ethic and happiness. Being manhood included physical and mentality through the quality education management is a power of country development in terms of learning to fulfill the living way with happiness, sufficiency and donation for our society and country benefits in the first priority. Government must set an obvious and certain vision or goal of the education management that suits Thai children. The goal should be determined how to be manhood with his/her intellectual potential, working skill according to labor market, valuable moral in suitable daily life, collaboration, problem encounter, thought and action freedom without violating others' right, responsibility, optimism and kindness. All above is education reform in order to develop manhood as the important power for sustainable development.

Keywords : Human Development; Education Management System

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายและรวดเร็ว ส่งผลต่อการปรับตัวของสังคมเพื่อให้นักศึกษาสามารถดำเนินชีวิตตามวิถีทางแห่งความสมดุลภายใต้การเปลี่ยนแปลงนี้ การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาคนในระบบการจัดการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์ทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นทุนมนุษย์ที่มีสติปัญญา มีความรู้ เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม และมีความสุขสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ผ่านการจัดการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอย่างมีความสุขพอเพียง และแบ่งปันโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของสังคมและประเทศชาติเป็นสำคัญ เพื่อให้เป็นไปตามศักดิ์ศรีขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ (“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557”, 2557)

ประเทศไทยใช้งบประมาณด้านการศึกษเป็นจำนวนมากตั้งแต่อดีตสู่ปัจจุบัน โดยในปีงบประมาณ 2560 รัฐบาลจัดสรรงบประมาณรายจ่ายให้แก่กระทรวงศึกษาธิการสูงถึง 519,292.4881 ล้านบาท (สำนักงานงบประมาณ, 2559, หน้า 291) ด้วยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคน ทั้งนี้รัฐบาลมีนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนตั้งแต่เด็กวัยแรกเกิดจนถึงวัยผู้สูงอายุ เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เคยได้รับ ตามแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตพัฒนาชาติไทยสู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคต แบ่งเป็น 4 แนวทาง คือ (1) การพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต (2) เตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ (3) ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ และ (4) ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส (สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2559,

หน้า 20-21) ดังนั้น การกำหนดระบบการจัดการศึกษาในประเทศไทยให้มีความชัดเจนย่อมส่งผลให้เกิดการพัฒนาคนเพื่อเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกาศใช้วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2550 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาคน ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่ต้องดำเนินการให้บริการและยังประโยชน์ทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ระบุว่า รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม (มาตรา 80) ดังนี้ คือ

1.1 คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการ หรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในสถานะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งพาตนเองได้

1.2 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อการพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบ นึกถึงส่วนรวม

และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย”, 2550)

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ประกาศใช้วันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ.2557 มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการพัฒนาคน ในมาตรา 4 ระบุว่า ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้ (“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557”, 2557)

3. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 บัญญัติไว้ในมาตรา 37 ว่า “การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงระดับของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวนสถานศึกษา จำนวนประชากร วัฒนธรรม และความเหมาะสมด้านอื่นด้วย เว้นแต่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษา” (“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553”, 2553)

หลักการและแนวคิดการจัดการศึกษา

1. รัฐมีหน้าที่จัดการให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถพัฒนาขีดความสามารถที่มีอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคลให้เต็มตามศักยภาพ จากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อยกฐานะและชนชั้นในสังคม อันนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้

2. รัฐจะประกันโอกาสและความเสมอภาค ในการเข้าถึงบริการการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานตามศักยภาพและความสามารถของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงเพศ ผิวสี ชนชั้น เชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม

3. แยกบทบาท อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของรัฐในฐานะผู้กำกับนโยบายและแผน ผู้กำกับการศึกษา ผู้ประเมินผลการศึกษา ผู้ส่งเสริมสนับสนุน และผู้จัดการศึกษาออกจากกันเพื่อมิให้เกิดผลประโยชน์ทับซ้อน และนำมาซึ่งการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพและมาตรฐาน ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ภายใต้ความเป็นอิสระที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

4. รัฐพึงปฏิบัติต่อสถานศึกษา (ทั้งสถานศึกษาของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน สถานประกอบการ องค์กรเอกชน มูลนิธิ เป็นต้น) ภายใต้ กฎ กติกา ระเบียบ วิธีปฏิบัติ ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

5. ทุกภาคส่วนของสังคม ซึ่งเป็นผู้ได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการได้รับการศึกษาของพลเมือง ต้องมีส่วนร่วมระดมทุนและร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา ผ่านการเสียภาษีตามหลักความสามารถในการจ่าย ซึ่งเป็นหน้าที่ของพลเมือง และการบริจาค รวมทั้งมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายตามอัตราค่าเล่าเรียนค่าธรรมเนียมการเรียน ค่าบริการหรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นที่ได้รับเกินกว่าคุณภาพมาตรฐานขั้นต่ำที่รัฐกำหนดตามอัตราที่สถานศึกษาเรียกเก็บ ตามหลักประโยชน์ที่ได้รับ

6. สถานศึกษาต้องบริหารและจัดการศึกษาที่แสดงความรับผิดชอบต่อคุณภาพและมาตรฐานของบริการการศึกษาที่ให้แก่ผู้เรียน ทั้งการศึกษาในระบบ

การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานขั้นต่ำที่รัฐกำหนด)

7. รัฐจะกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนากำลังคน จำแนกตามระดับ/ประเภทการศึกษา คณะ/สาขาวิชา ที่สนองตอบความต้องการของ ตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ เพื่อใช้เป็น กรอบในการส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรและการเงิน เพื่อการศึกษา

8. หลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน ต้องมีความยืดหยุ่น หลากหลาย สอนตอบความต้องการของผู้เรียน ทั้งผู้ที่อยู่ในวัยเรียน และผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน โดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ และเป็นไปเพื่อสร้างคุณลักษณะนิสัย/พฤติกรรมที่พึง ประสงค์ ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 องค์ ความรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 และทักษะการ ดำรงชีวิต รวมทั้งพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะในการปฏิบัติงาน ที่ผู้เรียนสามารถ ทดสอบ วัดและประเมินผลผลลัพธ์การเรียนรู้ เพื่อสะสม หน่วยการเรียนรู้ และเทียบโอน ทั้งการเรียนรู้ผ่าน การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษา ตามอัธยาศัยและการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงาน เพื่อยกระดับคุณวุฒิตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

แนวคิดเกี่ยวกับ Thailand 4.0

ประเทศไทยมีการปรับโมเดลเศรษฐกิจหลายครั้ง เริ่มจากประเทศไทย 1.0 เน้นการเกษตรเป็นหลัก หรือเป็นสังคมเกษตรกรรม ประเทศไทย 2.0 เน้น อุตสาหกรรมเบา แรงงานราคาถูก โดยใช้ ทรัพยากรธรรมชาติที่มี ประชากรเริ่มมีการศึกษามาก ขึ้น ประเทศไทย 3.0 เน้นอุตสาหกรรมหนักและการ ส่งออก เช่น รถยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์ต่างๆ โดยใช้ต้นทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ซึ่ง

จำเป็นต้องก้าวไปอีกขั้นคือ ไปสู่ Thailand 4.0 เป็น ประเทศที่มีรายได้สูงสามารถพึ่งพาตัวเองได้ และ ยกระดับให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเป็นแนวคิด ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” ซึ่งเป็นการขับเคลื่อนให้ เกิดการเปลี่ยนแปลง 3 มิติ คือ (1) เปลี่ยนจากการ ผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้า “นวัตกรรม” (2) เปลี่ยนจากการเน้นภาคการ “ผลิตสินค้า” ไปสู่การ เน้นภาค “บริการ” มากขึ้น และ (3) เปลี่ยนจากการ ขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่ การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนถิ่น, 2559)

แนวทางการพัฒนาประเทศให้ก้าวไปสู่ Thailand 4.0 สิ่งสำคัญคือเราทุกคนจำเป็นต้องหา ปัญหาให้ลึกและชัดเจน ยอมรับข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ เกิดขึ้น (ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี, 2559) สำหรับ แนวทางการขับเคลื่อนการศึกษาไทยท่าน พล.อ. ดาวพงษ์ รัตนสุวรรณ ได้กล่าวไว้ในการบรรยาย พิเศษ “ประเทศไทยกับการก้าวไกลทางการศึกษา” ว่า สำหรับซึ่งการขับเคลื่อนบริบทคนไทยไปสู่ยุค Thailand 4.0 ซึ่งเป็นนโยบายที่สำคัญของรัฐบาล ดังนั้นการขับเคลื่อนบริบทของภาครัฐเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 ทุกกระทรวงจำเป็นต้องรู้ว่าตัวเองว่า ทำไม่ต้องเปลี่ยนแปลง และปรับตัว กระทรวงศึกษา ต้องมีแนวทางการปฏิรูปการศึกษาเพื่อรองรับการ เป็น Thailand 4.0 ที่ชัดเจน โดยเริ่มจาก สพฐ./สช. ต้องสร้าง School 4.0 ตั้งแต่อนุบาล 1-ม.6, สกอ. ต้องสร้าง University 4.0 ตั้งแต่ปริญญาตรี-ปริญญา เอก, สอศ. ต้องสร้าง Vocation 4.0 ในระดับ ปวช.-ปวส., กศน. ต้องช่วยพัฒนานวัตกรรมและทักษะ

อาชีพให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน กศน. โดยนอกจากนี้หน่วยงานในสังกัดต้องคำนึงถึง 4 ประเด็นปฏิรูปเร่งด่วน คือ (1) โครงสร้างการบริหารและงบประมาณ (2) การบริหารงานบุคคล (3) ระบบสารสนเทศ และ (4) คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ด้วยความมีธรรมาภิบาล (ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี, 2559)

สำหรับเป้าหมายของประเทศไทยเพื่อรองรับและปรับตัวสู่การพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศในโลกที่หนึ่งภายในปี 2575 โดยมีการร่าง “บริบทของประเทศไทย” ที่มุ่งหมายให้เป็นภาพแห่งอนาคตด้วยคุณลักษณะ 6 ประการ คือ (1) มีความภาคภูมิใจในความเป็นชาติและวัฒนธรรมของตน (2) พัฒนาคนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (3) มีสังคมที่มีคุณภาพ (4) มีสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ (5) มีโครงสร้างเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และ (6) การมีบทบาทสำคัญในเวทีระดับภูมิภาคและระดับโลก (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2559)

การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

การตระหนักถึงความท้าทายและโอกาสของการปรับตัวเพื่อพัฒนาสู่ยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ทางกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้จัดทำแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม 6 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย (1) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลประสิทธิภาพสูงให้ครอบคลุมทั่วประเทศ (2) ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (3) สร้างสังคมคุณภาพที่ทั่วถึงเท่าเทียมด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (4) ปรับเปลี่ยนภาครัฐสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล (5) พัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล และ (6) สร้าง

ความเชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559)

การพัฒนาและการปฏิรูปการศึกษา

รัฐบาลภายใต้การนำของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี แลงผลงานรัฐบาลด้านศึกษารอบ 2 ปี (12 กันยายน 2557-12 กันยายน 2559) โดยผลงาน “การพัฒนาและการปฏิรูปการศึกษา” อยู่ในผลงานด้านสังคม ซึ่งรัฐบาลได้ขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษาใน 6 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการดำเนินการสำคัญ คือ (1) โครงการนักเรียนป.1 อ่านออกเขียนได้ใน 1 ปี (2) โครงการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ และขยายผลให้ครอบคลุมทุกโรงเรียนในปี 2560 (3) การบูรณาการการสอนและการเรียนรู้โดยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (STEM education) เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการคิดเชิงบวก (4) การพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษปรับหลักสูตร เพิ่มคาบเรียนทำให้เรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และ (5) โรงเรียนประชารัฐ ภายใต้โครงการสานพลังประชารัฐด้านการศึกษาพื้นฐานและการพัฒนาผู้นำ โดยทุกงานทุกโครงการจะแล้วเสร็จภายในปี พ.ศ.2560

2. การผลิตและพัฒนาครู โดยมีการดำเนินการสำคัญ คือ (1) การปรับเกณฑ์อัตรากำลังอย่างมีคุณภาพ (2) การบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ภายใต้โครงการ “โรงเรียนดีใกล้บ้าน” (3) การเกลี่ยอัตรากำลังครู (4) โครงการครูผู้ทรงคุณค่าแห่งแผ่นดิน (5) โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (6) การพัฒนาครูแกนนำด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ (boot camp English) และ (7) การ

ปรับระบบการอบรมและพัฒนาครูให้ตรงกับเป้าหมาย

3. การพัฒนาระบบการทดสอบ ประเมิน และประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีการดำเนินการสำคัญ คือ (1) การปฏิรูประบบทดสอบโดยปรับลดการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (โอเน็ต) จากกลุ่มสาระ 8 กลุ่ม เป็น 5 กลุ่ม และ (2) การเฉลยข้อสอบโอเน็ตเพื่อปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน

4. การผลิตและพัฒนาคนให้ตรงกับความต้องการของประเทศ โดยมีการดำเนินการสำคัญ คือ (1) อาชีวศึกษาทวิภาคี (2) สหกิจศึกษา (3) Re-profile สถาบันอุดมศึกษาให้มีความเป็นเลิศเฉพาะทาง รองรับการแข่งขันสู่ Thailand 4.0 (4) ปรับระบบการศึกษาให้ยืดหยุ่นให้ผู้เรียนทั้งสายสามัญและสายอาชีพเรียนข้ามสาย (5) ระบบทวิวุฒิเป็นหลักสูตรเรียนร่วมระหว่างไทยกับต่างประเทศ และ (6) การปรับระบบการสอบเข้าสถาบันอุดมศึกษาเพื่อลดภาระของผู้ปกครอง และเด็ก รวมถึงมหาวิทยาลัยจะได้นักศึกษาตรงความต้องการ

5. ไอซีทีเพื่อการศึกษา โดยมีการดำเนินการสำคัญ คือ (1) ขยายโครงข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ให้ทุกโรงเรียน มีการพัฒนาร่วมกับภาคเอกชน และ (2) จัดทำฐานข้อมูลกลางของนักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และสถานศึกษาเพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษา

6. การบริหารจัดการ โดยมีการดำเนินการสำคัญ คือ (1) การบริหารราชการของ ศธ.ในภูมิภาคให้มีประสิทธิภาพ (2) การจัดการศึกษาให้กับเด็กตกหล่น (3) การลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างโอกาสทางการศึกษา แก้ไขปัญหาความยากจน (4) การแก้ไขปัญหาธรรมชาติในสถาบันอุดมศึกษา และ (5)

การจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2574) เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการเข้าถึงการศึกษา ความเท่าเทียม คุณภาพ ประสิทธิภาพ และตอบโจทย์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (2 ปี ปฏิรูปการศึกษาภายใต้รัฐบาล บิ๊กตุ๋, 2559)

นอกจากนี้ หากพิจารณายุทธศาสตร์/แนวทางการพัฒนาการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2574 ซึ่งมีการกำหนดยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ประกอบด้วย (1) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการศึกษา (2) ยุทธศาสตร์การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการระดับสถานศึกษา (3) ยุทธศาสตร์การกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษา (4) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม (5) ยุทธศาสตร์การปรับระบบและกลไกการบริหารงานบุคคล (6) ยุทธศาสตร์การปฏิรูประบบทรัพยากรและการเงินเพื่อการศึกษา (7) ยุทธศาสตร์การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลผู้เรียน (8) ยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อสนองตอบตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ (สถาบันอาชีวศึกษา/สถาบันอุดมศึกษา) และ (9) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต

ทักษะที่ตลาดแรงงานทั่วโลกต้องการ

จากข้อมูลรายงานตลาดแรงงานในอนาคตของ World Economic Forum ระบุว่า 10 ทักษะที่ตลาดแรงงานทั่วโลกต้องการในปี ค.ศ.2020 โดยเป็นการเตรียมความพร้อมของอัตรากำลังคนและระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เพื่อให้สามารถรองรับความท้าทายที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 จากความก้าวหน้าทาง

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในด้านที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ปัญญาประดิษฐ์ (artificial intelligence) พันธุวิศวกรรม (genetics) นาโนเทคโนโลยี การพิมพ์สามมิติ และไบโอเทคโนโลยี โดยประเทศไทยต้องพัฒนานคนให้รองรับความก้าวหน้าของการปฏิวัติดังกล่าวอย่างประสานสอดคล้อง โดยเฉพาะในเรื่องการเตรียมความพร้อมของทรัพยากรมนุษย์ผ่านการให้การปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย (1) ทักษะการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน (2) การคิดวิเคราะห์ (3) ความคิดสร้างสรรค์ (4) การจัดการบุคคล (5) การทำงานร่วมกัน (6) ความฉลาดทางอารมณ์ (7) รู้จักประเมินและตัดสินใจ (8) มีใจรักบริการ (9) การเจรจาต่อรอง และ (10) ความยืดหยุ่นทางความคิด (สุภกร บัวสาย, 2559) ทั้งนี้ World Economic Forum แนะนำว่าทุกประเทศควรเร่งดำเนินการปฏิรูปใน 3 ประเด็น ดังนี้

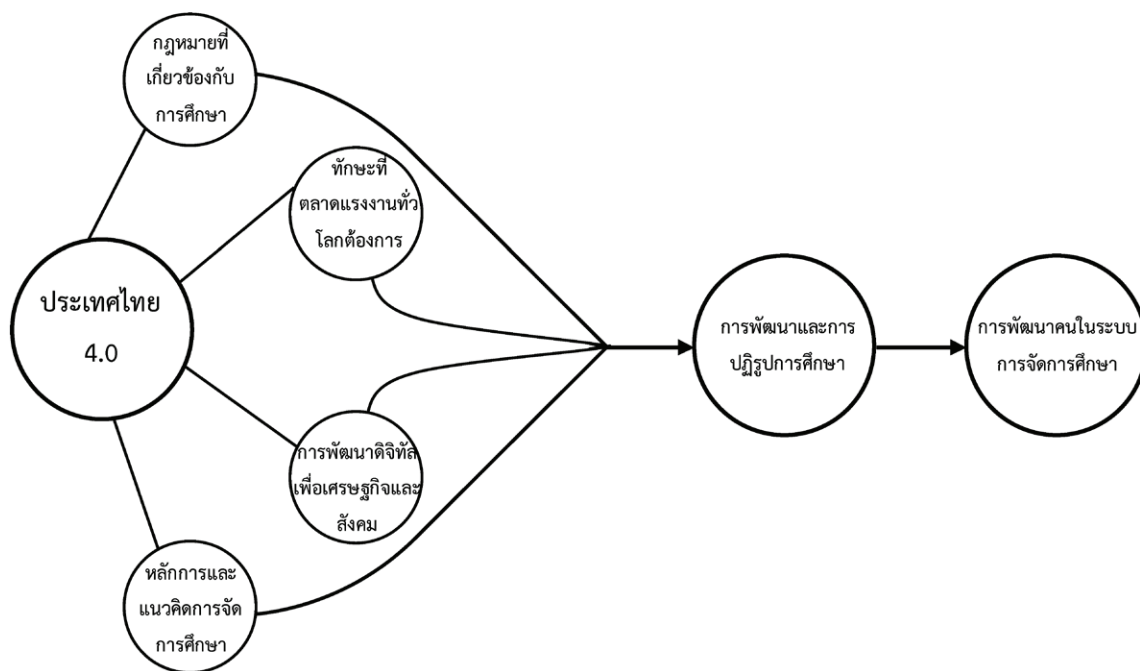
1. ในระยะสั้นประเทศต่างๆ ควรเร่งผลักดันมาตรการปรับทักษะการทำงาน (retraining) ของกำลังแรงงานที่มีอยู่โดยเร็ว ด้วยมาตรการการเปลี่ยนทักษะการทำงาน (reskilling) จากทักษะที่ไม่เป็นที่ต้องการอีกแล้ว เป็นทักษะการทำงานที่นายจ้างต้องการและมาตรการยกระดับทักษะ (upskilling)

สำหรับแรงงานที่พอมิทักษะซึ่งเป็นที่ต้องการอยู่บ้างแล้ว ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. ในระยะกลางรัฐบาลควรดำเนินการปฏิรูประบบการศึกษาครั้งใหญ่ โดยดึงเอาผู้มีส่วนได้เสียจากการผลิตกำลังคนของระบบการศึกษาทุกฝ่ายให้มีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ประกอบการในตลาดแรงงานทำงานร่วมกับระบบการศึกษาเพื่อให้ทักษะของกำลังคนตรงกับความต้องการในตลาดแรงงาน และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

3. ในระยะยาวรัฐบาลควรสนับสนุนการลงทุนเทคโนโลยีข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนากำลังคนและการส่งเสริมการลงทุนในภาคธุรกิจให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้รัฐบาลสามารถทำนายการเปลี่ยนแปลงและตัดสินใจปรับยุทธศาสตร์ของประเทศได้ทันเวลา (สุภกร บัวสาย, 2559)

กรอบในการวิเคราะห์

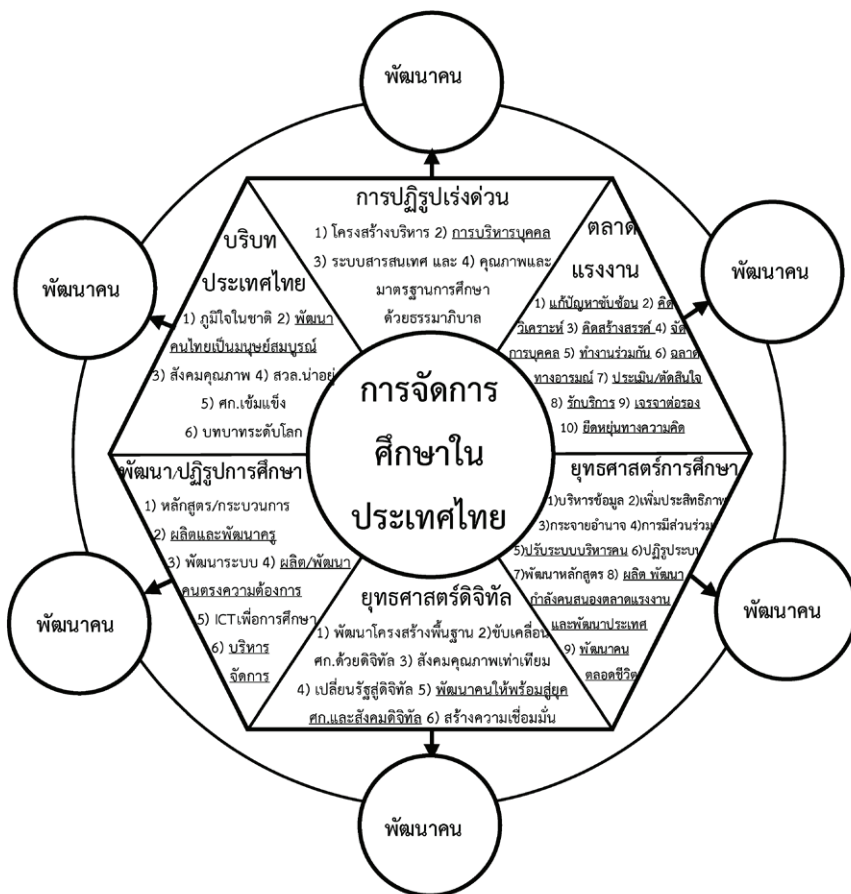
ภาพที่ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์การพัฒนาคนในระบบการจัดการศึกษาไทย ได้ทำการวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ประเด็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในประเทศไทย ประเด็นหลักการและแนวทางการจัดการศึกษาในประเทศไทย ประเด็นทักษะที่ตลาดแรงงานทั่วโลกต้องการ และประเด็นการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม โดยทำความเข้าใจเข้ากับประเด็นสำคัญคือ การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ Thailand 4.0 เพื่อสร้างความแข็งแกร่งภายใน โดยเชื่อมโยงกับแนวทางการพัฒนาและการปฏิรูปการศึกษาจากอดีต จากผลงานของรัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการ นำไปสู่แนวทางการพัฒนาและ

การปฏิรูปการศึกษาในอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับการยกระดับไปสู่ Thailand 4.0 ด้วยการสร้าง Value-based economy ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม แล้วนำมาสู่การวิเคราะห์การพัฒนาในระบบการจัดการศึกษาในประเทศไทย

ผลการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ตามกรอบการวิเคราะห์ พบว่ามีความเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างรูปแบบการพัฒนาประเทศไปสู่ Thailand 4.0 กับการจัดการศึกษาในประเทศไทย คือ การพัฒนาคน ดังแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 รูปแบบการพัฒนาประเทศไทยสู่ Thailand 4.0 กับการจัดการศึกษาในประเทศไทย

การศึกษาเป็นเครื่องมือหรือเป็นกลไกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเป็นพลเมือง มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะในการปฏิบัติงานที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและการพัฒนาประเทศ และดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข กล่าวคือ มีความเป็นพลเมือง ที่ประกอบด้วย (1) คุณลักษณะนิสัย/พฤติกรรมที่พึงประสงค์ (2) มุ่งองค์ความรู้ที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 (3) มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ (4) มีทักษะการดำรงชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) ดังนั้น การจัดการศึกษาในประเทศไทยต้องสร้างให้เกิดพลเมืองที่เป็นคนดี มี

วินัย เป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพของสังคมประเทศ และของโลก โดยสามารถเรียนรู้ได้ตามความถนัดความสนใจ เพื่อให้มีงานทำ มีอาชีพ มีรายได้ รวมทั้งสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมพหุวัฒนธรรมที่เป็นพลวัตในโลกศตวรรษที่ 21 ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หากแต่นับตั้งแต่มีการปฏิรูปการศึกษาในปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมาพบว่าคุณภาพการศึกษาไทยไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะคุณภาพด้านผลสัมฤทธิ์ของเด็กไทย ตัวบ่งชี้ คือ ผลการสอบ O-Net, PISA แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์ของเด็กไทยต่ำกว่าประเทศเพื่อน

บ้าน ASEAN หลายประเทศ ประเทศไทยลงทุนด้านงบประมาณไปมากแต่เน้นด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ สถาบันอนาคตไทยศึกษาระบุว่า ผลงานวิจัยชี้ชัดว่า การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยไม่สำเร็จตามที่คาดหวัง ส่งผลให้เกิดค่าเสียโอกาสที่ประเทศควรจะได้รับประมาณ 1.5 ล้านล้านบาท หรือกว่าร้อยละ 11 ของ GDP เกิดจากการบริหารหลักสูตรและคุณภาพครู (สุทธิชัย หยุ่น, 2559)

การจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการหลายทศวรรษที่ผ่านมา มุ่งการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน ภายหลังจึงหันมาจัดการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัยมากขึ้น แต่ยังไม่เห็นมรรคผลที่เด่นชัด การจัดการศึกษาไทยจะต้องพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศทั้งสองด้านอย่างสมดุล คือ

1. การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นกำลังแรงงาน (man power) ที่ตรงกับความต้องการของประเทศ และมีทักษะที่ตลาดแรงงานของโลกต้องการ เช่น ทักษะการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ ความฉลาดทางอารมณ์ การเจรจาต่อรองและการมีใจรักบริการอันเป็นทักษะของ ค.ศ.2020 ซึ่งนับว่าโลกจะเปลี่ยนแปลงมากขึ้น เข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม 4.0 (ยุคธุรกิจนวัตกรรม) ดังที่ ไพฑูรย์สินลาร์ตัน (2558, หน้า 12) ระบุว่า โลกอนาคตประกอบด้วย ความเป็นเทคโนโลยี (technologicalization) โล ก ข อ ง ธ ร กิ จ (commercialization) ความเป็นโลกใบเดียวกัน (globalization) สังคมเมือง (urbanization) ความเป็นปัจเจกบุคคล (individualization) สังคมผู้สูงอายุ (aging society) และปัญหาจากสภาพแวดล้อม (environment problem)

2. การพัฒนาผู้เรียนที่ทำให้เป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ (man hood) มีความดี ความงาม มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบสังคม มีคุณลักษณะและทักษะที่สำคัญที่ช่วยให้ประเทศพัฒนาอย่างยั่งยืนเหมือนที่มีผู้กล่าว กันว่า ประเทศญี่ปุ่น สร้างชาติด้วยคำสามคำ คือ “มีวินัย ตรงเวลา และสะอาด” ประเทศอังกฤษพัฒนาคนของเขาด้วยการสอนให้มี Integrity 7 ประการ คือ สัจจะ (truth) ซื่อสัตย์ (honesty) ความระลึกในหน้าที่ (sense of duty) ความอดกลั้น (patience) ความเป็นธรรม (fair play) การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (considerate) ความเมตตาธรรม (kindness) ดังนั้น การสร้างคนรุ่นใหม่ของประเทศควรสร้างคนที่มีลักษณะมากกว่าเป็นคนเก่งและคนดีแบบเดิม ทั้งนี้ สุทธิชัย หยุ่น (2559) กล่าวว่า เป้าหมายของการศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนตามหนังสือของ Diane Ravitch เรื่อง *The Death and life of the Great American School System* ว่า “ถ้าเราต้องปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างแรกคือต้องวิสัยทัศน์ว่า การศึกษาที่ดีคืออะไร แน่แน่นอนว่าเราต้องให้เด็กอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้แต่ไม่เพียงพอ เราต้องเตรียมเด็กเพื่อให้มีชีวิตที่มีคุณค่า ต้องทำให้เด็กเหล่านั้นมีความสามารถในการคิดเพื่อต้องไปเผชิญโลกกว้างด้วยตัวของเขาเอง เราต้องสร้างเด็กให้มีบุคลิกภาพและตัดสินใจเกี่ยวกับชีวิตของเขาทั้งงานและสุขภาวะ เราต้องให้เขาเผชิญชีวิตทั้งสุข สนุกสนานและความเหนื่อยยากลำบากด้วยความกล้าหาญและร่าเริง เราหวังว่า เด็กเหล่านี้จะมีน้ำใจดีและเมตตากรุณาต่อผู้อื่น”

จากแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจสังคมในส่วนของยุทธศาสตร์ที่ 5 คือ การพัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลนั้นเป็นส่วนที่

สำคัญยิ่ง เป็นแนวทางการพัฒนากำลังคนวัยทำงานในทุกสาขาอาชีพให้มีความสามารถในการสร้างสรรค์และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างชาญฉลาด อีกทั้งพัฒนาบุคลากรในสาขาเทคโนโลยีดิจิทัลโดยตรงให้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเป็นไปตามมาตรฐานสากล ซึ่งต้องอาศัยการจัดการระบบการศึกษาในประเทศที่ชัดเจนสอดคล้องกับประเด็นดังต่อไปนี้

1. ระบบการศึกษาต้องพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างทั่วถึง

2. ต้องส่งเสริมการพัฒนาทักษะ ความเชี่ยวชาญ เทคโนโลยีเฉพาะด้านผ่านการจัดการศึกษาที่เป็นระบบมีแบบแผนมาตรฐานสากล เพื่อรองรับความต้องการในอนาคต

3. ต้องพัฒนาผู้บริหารให้สามารถวางแผนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่มีความสำคัญไปพัฒนาเพื่อสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ทั้งนี้ การจัดการศึกษาในประเทศไทยต้องสร้างให้เกิดการพัฒนาไม่เพียงแต่ให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานโลกในอนาคต ปี 2020 ตามทักษะต่างๆ แต่ยังต้องสอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย คือความภาคภูมิใจในความเป็นชาติและวัฒนธรรมของไทยและต้องเป็นคนไทยที่สมบูรณ์พร้อมด้วยความดีมีคุณธรรมพร้อมที่จะแบ่งปันต่อไป โดยพัฒนาใน 3 ระยะ คือ ระยะสั้นต้องปรับทักษะการทำงานระยะกลางต้องปฏิรูปการศึกษาโดยดึงทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และระยะยาวต้องสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างมากมาอย่างเป็นระบบเพื่อการพัฒนาพลเมืองอย่างยั่งยืน

การที่จะสร้างให้เด็กมีคุณลักษณะเช่นที่ว่ามีอยู่ ภาครัฐจะต้องวางยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ

ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกยุค 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) ดังที่ ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ รมช.กระทรวงพาณิชย์ ได้ปาฐกถาเรื่อง การขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 ตอนหนึ่งที่กล่าวถึง วัฒนธรรมใหม่ของการเรียนรู้ (new culture of learning) ว่า จะต้องไม่ยึดติดกับสิ่งที่เรารู้มา ต้องไหวตัวให้ทันตลอด (unlearn) สิ่งที่เราเชื่อมั่นเปลี่ยนไปในบริบทใหม่ (relearn) เห็นข้อดีในสิ่งที่ไม่ดี (positive side of the bad) เช่น ผลข้างเคียงของยาสามารถนำมาเป็นยาใหม่และการเรียนรู้ (learn) ในโลก 4.0 จะต้องเปลี่ยนจากการเรียนจากอาจารย์ (ท่องจำ) เรียนด้วยตนเอง (เข้าใจ) และสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ (ประยุกต์ใช้และวิเคราะห์) มาเป็นการเรียนรู้ที่เรียกว่า การศึกษา 4.0 คือ ผู้เรียนสามารถสร้างนวัตกรรมได้ ซึ่งมีวิธีการเรียนรู้ 4 ประการ คือ

1. Purposeful learning เรียนรู้แล้วเกิด ความหมาย ผู้เรียนรู้สึกมีทางเลือกไปสู่เป้าหมาย ตามศักยภาพ เรียนด้วยความปรารถนาของตัวเอง (passion) การศึกษาตามมาตรฐาน (standardized) จะเปลี่ยนเป็นการศึกษาเฉพาะตัวบุคคล (personalized) จะทำให้เกิดนวัตกรรมอย่างแท้จริง

2. Mindful learning มีการเรียนรู้ร่วมกัน ได้ผลประโยชน์ร่วมกัน จากความคิดสร้างสรรค์ของคนๆ เดียว (individual creating) เป็นความคิดสร้างสรรค์ร่วมกัน (common creating) จากการแข่งขันเพื่อให้ได้ผลตอบแทน (competing incentive) เป็นการทำงานเพื่อให้ได้ผลตอบแทนร่วมกัน (sharing incentive)

3. Generative learning การเรียนรู้จากข้อเท็จจริง (fact based) เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ที่เริ่ม

จากความคิด (idea based) การเรียนรู้แบบรอผู้สอน (passive learning) เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง (active learning) การเรียนแบบถ่ายทอด (transmitted) เป็นการชี้แนะให้คำปรึกษา (mentoring)

4. Result based learning ทุกคนมีเป้าหมายของตนเอง การเรียนทฤษฎีเปลี่ยนเป็นการนำทฤษฎีไปปฏิบัติ (theory in practice) จากการเรียนแบบฟังบรรยาย (lecture) เปลี่ยนเป็นการทำโครงการต่างๆ (project/assignment/workshop) จากเรียนให้จบครบหน่วยกิต (completion credit) เปลี่ยนเป็นเรียนเพื่อประสบความสำเร็จ (achievement credit)

จากการวิเคราะห์ พบว่า ปัญหาที่สำคัญของการก้าวเข้าสู่ Thailand 4.0 คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกำลังคนทั้งในเชิงลบและเชิงบวก ส่งผลให้งานหลายประเภททั้งภาคอุตสาหกรรม โรงงาน และภาคบริการ ถูกทดแทนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถทำได้ดีกว่าและมีประสิทธิภาพมากกว่า ในขณะที่มีงานในรูปแบบที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถและทักษะที่สูงขึ้น เช่นผู้เชี่ยวชาญ นักวิทยาศาสตร์ และนักธุรกิจยุคดิจิทัล เป็นต้น ซึ่งทำให้งานที่เคยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในระบบการศึกษา คือ ครู อาจารย์ ผู้บริหาร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับด้านการศึกษาต้องเป็นได้มากกว่าผู้สอน จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางความคิด รูปแบบปฏิสัมพันธ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคนในระบบการจัดการศึกษาในประเทศไทยได้อย่างสมบูรณ์แบบ ดังนั้น การปฏิบัติงานท่ามกลางบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงแตกต่างจากสังคมโลกในศตวรรษที่ผ่านมา ทรัพยากรธรรมชาติสร้างอำนาจลำดับชั้นองค์การมี

มาก แยกกันทำงานปัจจุบันสารสนเทศองค์ความรู้คือ อำนาจ ลำดับชั้นองค์การมีน้อยร่วมกันทำงานเนื่องจากสมัยก่อนผู้นำมีบทบาทเป็นจอมทัพต้องการความเคารพ (จากผู้อื่น) ขึ้นมาแต่ในปัจจุบันผู้นำให้อำนาจ (empowerment) มีบทบาทสนับสนุน กระตุ้นให้เคารพตนเองและเป็นผู้แทน นอกจากนี้ สมัยก่อนผู้ปฏิบัติงานรับคำสั่งหัวหน้างาน กำหนดสถานการณ์สั่งการ ยึดประโยชน์ของผู้ปฏิบัติงานใช้ระบบทีมในการตัดสินใจใช้ทักษะความคิดสร้างสรรค์กำหนดความก้าวหน้าของงาน เน้นประโยชน์ของลูกค้ามาก่อน หัวหน้างานส่งเสริมให้ลูกน้องเก่ง

จากความพยายามและตั้งใจจริงที่จะพัฒนาคุณภาพคน โดยผ่านกลไกที่สำคัญคือ การศึกษาซึ่งมีงานและโครงการออกมามากมายนั้น รัฐบาลเล็งเห็นเป้าหมายของผลงานแล้วจะต้องขึ้นอยู่กับตัวผู้เรียนหรือผู้รับบริการทางการศึกษาเป็นสำคัญ แต่มีข้อคิดคือ ตัวผู้เรียนหรือผู้รับบริการทางการศึกษาจากรัฐ ควรมีคุณลักษณะที่สำคัญของการเป็นพลเมืองที่ทำให้ประเทศชาติเจริญพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ แนวนอนสาระสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติเป้าหมายในอีก 15 ปี ข้างหน้าต้องมีเป้าหมายเกี่ยวกับการพัฒนาคนของประเทศ สำคัญว่าคุณภาพของคนนั้นจะโน้มเอียงไปทางไหน ระหว่างการพัฒนาคนให้ตรงกับความต้องการของประเทศ หรือการพัฒนาคนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้นจึงต้องสร้างให้เกิดความชัดเจนในเรื่องการพัฒนาคนเพื่อนำไปสู่การสร้างคุณค่าอย่างยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย

1. การพัฒนาความรู้ ทักษะ และองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมหรือระบบเศรษฐกิจ

ผ่านการเรียนรู้ในระบบเปิดสำหรับมหาชนเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการเข้าถึงและนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

2. การพัฒนาทักษะในลักษณะของสหวิทยาการ ทั้งทางด้านเทคโนโลยี การคิดอย่างเป็นระบบ แนวทางธุรกิจ และนวัตกรรมบริการ ภายใต้คุณธรรม และจริยธรรมในการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้น

3. การจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีโดยเน้นการเพิ่มทักษะแบบบูรณาการระหว่างทฤษฎีและแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้จริงที่ได้รับความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

4. การพัฒนาทัศนคติของบุคลากรทางด้านการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมและเพิ่มทักษะให้เกิดความสามารถในการคิดค้นหาแนวทางในการดำเนินงานด้วยแบบฉบับเฉพาะของตนเองอย่างเหมาะสม

5. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งความรู้ทั่วไป และความรู้เฉพาะด้านทั้งภายในและต่างประเทศ โดยเน้นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการและทักษะใหม่อย่างเป็นรูปธรรมร่วมกันเพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กไทยในระยะยาวไปสู่อนาคตที่ยั่งยืน

ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและรับผิดชอบการจัดการศึกษาควรพิจารณาให้ถ่องแท้ว่าเป้าหมายของการจัดการศึกษาของประเทศ คืออะไร และต้องสื่อให้คนในประเทศเห็นว่าเราควรจัดการศึกษาเพื่อให้คนมีลักษณะเด่นชัดอย่างไรบ้าง จะช่วยประเทศพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนได้อย่างไร มากกว่าที่จะระดมทรัพยากรด้านงบประมาณไปทุ่มเทในด้านกระบวนการที่มีโครงการและงานต่างๆ อย่างมากมาย แล้วก็หวังว่าคุณภาพการศึกษาของคนจะดีขึ้น การจัดการศึกษาควรพิจารณาที่เป้าหมาย

ของการพัฒนาคนเป็นสำคัญ William Butler Yeats กวีชาวไอริช ผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาวรรณกรรม ปี ค.ศ.1923 กล่าวถึงการศึกษาไว้อย่างน่าคิดว่า “Education is not filling of a bucket, but lighting a fire” การศึกษามีใช่เรื่องการเพิ่มสาระความรู้ให้แก่ผู้เรียน (ตามที่คุณให้บริการการศึกษาจัดให้) แต่เป็นการจุดประกายไฟของความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก Winston Churchill อดีตนายกรัฐมนตรีของอังกฤษ กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “พอถึงเจ็ดขวบ ก็ต้องยกเลิก Education เพราะโดนบังคับให้ไปโรงเรียน” แสดงว่าการศึกษานั้นไม่ได้หมายถึงเฉพาะระบบโรงเรียน (schooling) เท่านั้น แต่การศึกษาเกิดได้ทุกที่ทุกเวลา

สรุป

การจัดการศึกษาในประเทศไทยต้องสร้างให้เกิดพลเมืองที่เป็นคนดี มีวินัย เป็นพลเมืองที่ดีและมีคุณภาพของสังคม ประเทศ และของโลก โดยสามารถเรียนรู้ได้ตามความถนัดความสนใจ เพื่อให้มีงานทำ มีอาชีพ มีรายได้ รวมทั้งสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมพหุวัฒนธรรมที่เป็นพลวัตในโลกศตวรรษที่ 21 ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับ (1) ระบบการศึกษาต้องพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างทั่วถึง (2) ต้องส่งเสริมการพัฒนาทักษะ ความเชี่ยวชาญเทคโนโลยีเฉพาะด้านผ่านการจัดการศึกษาที่เป็นระบบมีแบบแผน มาตรฐานสากล เพื่อรองรับความต้องการในอนาคต และ (3) ต้องพัฒนาผู้บริหารให้สามารถวางแผนการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่มีความสำคัญไปพัฒนาเพื่อสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ใน 3 ระยะ คือ ระยะสั้นต้องปรับทักษะการทำงาน ระยะกลาง

ต้องปฏิรูปการศึกษาโดยดึงทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และระยะยาวต้องสนับสนุนให้มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างมากมายอย่างเป็นระบบเพื่อการพัฒนาพลเมืองอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลต้องกำหนดวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของการจัดการศึกษาไทยให้ชัดเจน มีขอบเขตแน่นอน กำหนดคุณลักษณะของเด็กไทยที่พึงมี เป็นเป้าหมายในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพทางสติปัญญาตาม

ศักยภาพของตน มีทักษะการปฏิบัติงานตรงกับตลาดแรงงาน มีคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมใช้ชีวิตที่มีคุณค่าเหมาะสมกับตนเอง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ กล้าเผชิญกับปัญหา มีเสรีภาพต่อการคิดและการกระทำที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อการกระทำนั้น มองโลกในแง่ดี มีไมตรีต่อผู้อื่นด้วยจิตใจที่ดีงาม เป็นการปฏิรูปการศึกษาที่พัฒนาคนที่เป็นกำลังคนที่สำคัญของประเทศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- 2 ปี ปฏิรูปการศึกษา ภายใต้รัฐบาล บิ๊กตู่. (2559). ค้นเมื่อ วันที่ 14 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.matichon.co.th/news/290363>
- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2559). *ประเทศไทย 4.0*. ค้นเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2559, จาก http://www.dla.go.th/upload/document/type14/2016/10/17270_1_1475635928335.pdf?time=1475751001772
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). *แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม*. ค้นเมื่อ 14 ธันวาคม 2559, จาก http://www.mict.go.th/assets/portals/1/files/590613_4Digital_Economy_Plan-Book.pdf
- การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2559). *Thailand 4.0*. ค้นเมื่อ 14 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.iate.go.th/assets/uploads/cms/file/201606271129591013231408.pdf>
- ข่าวสำนักงานรัฐมนตรี. (2559). *ประเทศไทยกับการก้าวไกลทางการศึกษา*. ค้นเมื่อ วันที่ 14 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.moe.go.th/websm/2016/aug/340.html>
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. (2553). *ราชกิจจานุเบกษา*, 127(45 ก), 1-3.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2558). *ปฏิรูปการเรียนรู้: ปฏิรูปการศึกษากลับทางจากล่างขึ้นบน*. กรุงเทพมหานคร: พี. เอส. สี่วัง.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2550). *ราชกิจจานุเบกษา*, 124(47 ก), 1-127.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557. (2557). *ราชกิจจานุเบกษา*, 131(54 ก), 1-17.
- สุทธิชัย หยุ่น. (2559). *อะไรคือเป้าหมายของการศึกษา*. ค้นเมื่อ วันที่ 14 ธันวาคม 2559, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/black/2016/09/23/entry-1>

- สุภกร บัวสาย. (2559). เมื่อโลกเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ความท้าทายของการศึกษาไทยกับการจ้างงานที่เปลี่ยนแปลงไป. ค้นเมื่อ วันที่ 14 ธันวาคม 2559, จาก <http://apps.qlf.or.th/member/UploadedFiles/prefix-27012559-094817-k16F1A.pdf>
- สำนักงานงบประมาณ. (2559). เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 4 งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560. ค้นเมื่อ วันที่ 14 ธันวาคม 2559, จาก http://library2.parliament.go.th/giventake/content_nla2557/d062359-02-26.pdf
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). (ร่าง) กรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2574. ค้นเมื่อ วันที่ 14 ธันวาคม 2559, จาก <http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/2016-EdPlan60-74.pdf>
- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2559). แผนพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาชาติไทย สู่ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคต. ไทยคู่ฟ้า, 25, 20-21.